

*Kennis die je nergens vindt
Vind je in de Bijbel*

STUDIEBOEKEN

DOOP IN HET HEBREEUWS

Een sprenkel grammatika

Jonatan Beeftink

2025

1	Mede klinker	6
2	En hij riep	14
3	Gevlogen	26
4	Gedoopt of gesloopt	39
5	De één z'n dood	50
	<i>Alfabet</i>	59
6	Levend water	64
	<i>Hebreeuws schematisch 1</i>	71
7	Het as recept	76
8	De doop van het kind	93
	<i>Hebreeuws schematisch 2</i>	97
9	Schrijven in steen	110
10	Het regent	126
11	Terug naar de bron	146
	<i>Cijfers</i>	147
	Overzicht	156

1 MEDE KLINKER

In zijn vroege tijd staat Abram in Kanaän bekend als אַבְרָם הָעִבְרִי ('Avram ha ivríe' - *Hebreeuws lees je van rechts naar links*), Abram de Hebreeër (Gn 14.13). Chamieten die Mesopotamië groot maakten (Gn 10.6-10) hebben na de spraakverwarring het veld moeten ruimen. Semieten als Heber nemen de steden over. Als daarom koningen uit Mesopotamië met hun nieuwverworven macht Kanaän komen plunderen, wordt Abram -die tenslotte van het gebied komt- gevraagd om te bemiddelen. De Hebreeuwse Abram. De táál wordt er dan nog niet mee bedoeld. En áls 'Hebreeuws' in Bijbeltijden -zoals veel later in het Nieuwe Testament- voor de taal wordt gebruikt, dan gaat het niet over de taal die wij erbij denken. De eigenlijke taal achter de naam 'Hebreeuws' is Aramees. Hoe we dat weten? Eenvoudig. Schrijvers uit de eerste eeuw melden dat Hebreeuws gesproken werd tot in India aan toe - en niet alleen door Joden. Dat geldt niet voor Joods Hebreeuws. Dat geldt wel voor Rijks Aramees. Echt veraf van Rijks Aramees staat ons Oudtestamentisch He-

breeuws ook weer niet. Het is er -met Judees, Galilees en Samaritaans- een lokaal dialect van. Van de aartsvaders wordt in Deuteronomium 26.5 gezegd: אֲרָמִי אֲבִד אָבִי ('Aramíe ovéed avíe'). Wat betekent dat? Maar eens aan Hebreeuws beginnen dan. Lettertje voor lettertje.

De א ('alef') is meteen de eerste letter van het alfabet: de A. Eigenlijk zijn alle Hebreeuwse letters *medeklinkers* en heeft de taal dus een *medeklinkerschrift*. Hoe Hebreeuws ooit klonk is dan ook nauwelijks te achterhalen. De taal wordt gereconstrueerd aan de hand van naamtranscripties in vertalingen en overlevende verwante talen. Want dat Hebreeuws vandaag een springlevende taal is, wil niet zeggen dat het dezelfde is als het Oudtestamentisch waarop het is geënt. De alef wordt vooral als klinker gebruikt - en niet alleen als a. Dus komt hij om de student op weg te helpen met verschillende *klanktekens*. Die worden in de regel *uitgesproken ná de medeklinker waar ze onder staan*. Een *teetje* onder de medeklinker (אֵ) wil zeggen: een aa als in 'schaap'. Een *liggend streepje* onder de medeklinker (אִ) wil zeggen een a als in 'as'. Een *liggend streepje met een dempertje* (אֲ) erbij (אֲ) zwakt

de a af naar een uh zoals in ‘we’.

In de tekst vind je de alef ook met een *punt er linksboven*. Dat is het klankteken voor de o, dat dus niet onder maar bóven de medeklinker wordt geschreven - erboven én erachter, voor ons aan de linkerkant. Voor de oo als in ‘oog’ heeft het Hebreeuws de letter ו (‘waw’, onze W) - denk aan de verwante Griekse omèga: ω. Dat de waw hier niet gebruikt wordt, betekent dat je de punt niet als volle oo uitspreekt maar richting de o als in ‘of’.

Ook de tweede letter van het alfabet kom je in de tekst tegen: de ב (‘bet’). Huidig Hebreeuws wil dat je die als V uitspreekt. Pas als er een *verdubbelingspunt* (בּ) in staat wordt hij een B. In de tekst vind je de bet twee keer, met twee verschillende klanktekens. De *liggende punt* voor de i (בִּי) en de *liggende dubbele punt* voor de ee (בֵּי). Ze worden weer achter de medeklinker uitgesproken: ‘vi’ en ‘vee’.

De י (‘jod’ ofwel hand) is de kleinste letter van het Hebreeuwse alfabet - denk aan ‘geen jota of kraaiepoot’ uit Matteüs 5.18. Ook de jod wordt gebruikt als klinker, vooral voor de ie. Dat wordt

de student duidelijk gemaakt door een punt onder de *voorafgaande* medeklinker (יְ). Het resultaat van deze combinatie is een volle iej-klank. Aan het eind van een Naamwoord betekent יְ vaak ‘mijn’, ‘-iet’, of ‘-isch’.

Nog drie letters en je kunt de tekst al lezen. Om te beginnen de ר (‘reesj’), onze R. Niet te verwarren met de ד (‘dalet’), onze D. Kijk maar even goed naar het verschil, want ook de dalet komt in de tekst voor. Onder de reesj zie je het klankteken a dat je er weer achter uitspreekt: ‘ra’. Tenslotte de מ (‘mem’), onze M. De mem heeft als eigenaardigheid dat hij *aan het eind van een woord dicht wordt gemaakt*: ם. Samen met de i-punt eronder en de jod erachter ontstaat dan de lettergreep ‘miej’.

Nou, gaan we. Had ik al gezegd dat je Hebreeuws leest van rechts naar links?

אֲרָמִי אֲבָד אָבִי. 1. אֲרָמִי (‘aramíej’), Arameeër, Aramees(sprekend). 2. אֲבָד (‘ovéed’) komt van het Werkwoord אֲבָד (‘avad’): zwerven, verlaten, ont-hemen, verloren gaan. Tot verdelen aan toe, zodat je in Joodse vertalingen zelfs vindt: ‘Een

Arameeër probeerde mijn voorvader uit te roeien'. Een Hebreeuws Werkwoord bestaat uit drie medeklinkers. De o-ee klank in de medeklinkers geeft aan dat je met een *mannelijk Deelwoord* ('*bezig met..*') te maken hebt: 'zwervend'. Er is een direct verband met 'Abaddon' (met een b, in Openbaring 9.11), 'verdelger'. Maar past die uiterste vertaling in de context van Deuteronomium 26.5? 3. אָבִי ('avíej'). Aav is vader, iej is mijn, avíej is mijn vader. De vertaling wordt dan: '*Mijn vader (is) een zwervende Arameeër*'. Zoals je zag kan dat anders en dieper. In elk geval was Abraham geen Arameeër, zegt Genesis 10. Hij was wel verhuisd naar Haran dat wellicht onder Aram of Aramees viel, zodat je kunt vertalen met 'Aramees bijwoner' of 'Aramees sprekend'. En ook dat gaf hij op voor vreemdelingschap in Kanaän. Je kunt avad (אָבַד) dus vertalen met 'opgevend', 'achterlatend', waar dan toch nog iets van dat verdelgingselement inzit. Maar met 'verdwaalde Aramees sprekende' als vertaling is ook niks mis. Je ziet: speling speling. Lezen vanuit de context is dus heel belangrijk. Wij hebben onze Hebreeuwse kennis van Joden uit de late Middeleeuwen. Op dat moment was de kennis van de dode taal Oudtestamentisch

Hebreeuws niet meer wat die ooit was. Gelukkig hebben we een compleet Bijbels woordenboek aan Hebreeuwse woordduiding door Joodse geleerden van 250 vC die het Oude Testament voor Joden buiten Judea naar Grieks vertaalden. Hun kennis van de oude Bijbeltaal is dik duizend jaar verser dan de directe Hebreeuwse kennis waar wij gebruikelijk uit putten voor ons vertalen van Oudtestamentisch Hebreeuws. Daar moeten we dus altijd even checken of we niet afdwalen. Hun vertaling noemen we de *Septuaginta*. Die vertaalt deze tekst zó: Συρίαν ἀπέβαλεν ὁ πατήρ μου ('Suurían apébalen ho patèr moe'), 'mijn vader gooide Syrië weg'. Ofwel: hij gaf wat hij in Syrië had op. Dat is dus inderdaad meer dan de zwervende Arameeër die hij niet was. Syrië en Aram zijn hetzelfde gebied. De naam betekent 'verhevene' (denk aan de Libanon), of ook: 'beroemde'. Genoemd naar Aram, Sems jongste zoon (Gn 10). Wie weet verwierf hij zijn roem met taalinzicht. Hij was tenslotte de jongste en toch wist de taal van zijn familielijn zelfs het overheersende Akkadisch van de Mesopotamiërs te verdringen - zonder dat Arameeërs ooit een wereldmacht werden - tenzij je ze identificeert met de sterke Amorieten. Al heet de

taal onder de Romeinen door de hellenisering van Aram en de innige banden met Jerusalem Hebreeuws, hij is nog steeds Aramees. Aramees dat je ook in het Nieuwe Testament vindt. Dat is de reden dat je Oudtestamentisch Hebreeuws niet exclusief 'Bijbels Hebreeuws' kunt noemen.

Wat níet onder Bijbels Hebreeuws valt is de oude Aramese (Syrische) vertaling van het Nieuwe Testament. Die is een vertaling uit later eeuwen van het oorspronkelijke Griekse Nieuwe Testament. Is heel het Nieuwe Testament door de apostelen in Grieks geschreven? Dat niet. Matteüs' Evangelie en Paulus' brief aan de Hebreeuws sprekenden van Judea waren oorspronkelijk in het Hebreeuws. Ze werden vrijwel direct ook in het Grieks gepubliceerd. Waarom? Simpelweg omdat Grieks het Engels was van toen en het gemeengoed was dat de apostolische werken over de Kerken verspreid werden. Zending en Evangelisatie konden buiten het Midden Oosten niet zonder Grieks. De wereld sprak Grieks. En de wereld was waar Jezus Zijn apostelen naartoe stuurde.

Hoe ont-aramd de aartsvaders ook raakten, Kanaänitisch werd nooit hun taal - evenmin als het

Egyptisch waar ze zo lang onder gebukt gingen. Dus gaan wij lekker verder met onze doop in het Hebreeuws. Een diepe duik voorkomen we best. Zoals je in de Tora nadrukkelijk voorgeschreven krijgt, doopte men in een schaal. Halsbrekende toeren willen we vermijden. Dus gaan we voor de geschaalde dip.

Stamp eerst nog even wat je tegenkwam losjes aan:

אַרַם	Aram, verheven
אַרְמִי	Arameeër, Aramees
אַבַד	zwerven, achterlaten, verdelgen
אַבֵד	zwervend, achterlatend
אַבְדוֹן	verdelger, Abaddóon
אָב	vader
אָבִי	mijn vader

Dat Johannes Abaddóon met een B schrijft (Op 9.11) komt niet omdat het Grieks geen V kent. Vespasianus is in 95 nC net keizer geweest en zijn naam wordt in de Griekse wereld gelezen als Ouespasianos.

2 EN HIJ RIEP

Verder met je doop in het Hebreeuws. Bijvoorbeeld in Leviticus 14, waar je zo ongeveer voor het eerst over de doop leest. Het gaat over een huis waarin melaatsheid heerst, de witte dood. Over bevrijding van de dood en vooral: nieuw leven aangaan. We pakken vers 49, maar niet voor we eerst kort naar de naam Leviticus hebben gekeken. Joden noemen Mozes' boeken naar het eerste woord van het boek. De beginzin van Leviticus is 'Hij riep naar Mozes'.

וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה

מֹשֶׁה ('mosjè') is Mozes. De mem en het klankteken voor de o zag je al. Nu komt daar de ש ('sjin') bij, de sj. De punt erboven is belangrijk. Staat die linksboven, dan heb je te maken met de letter 'sin' die je als S uitspreekt. Staat die rechtsboven, dan is het de sjin. Je krijgt er gratis een nieuw klankteken bij: de *puntendrieboek*: de è als in 'er'. Met de sj ervoor krijg je dus 'sjè'. De eindletter in Mozes' naam is de ה ('hee'), onze H. Wij zeggen dus Mo-

zes, maar in het Hebreeuws is Mozes' naam volgens de huidige uitspraakregels: Mosjè. Kijk voor oudere uitspraak weer even naar de Septuaginta die ook de apostelen gebruikten. Die vertaalt de Hebreeuwse letters naar Μωϋσῆς, 'Moüysès'. Je kunt zeggen: dat is om de Grieken gedaan, zodat die het makkelijk uit konden spreken. Van de uitgang kun je dat inderdaad zeggen. Maar van de rest.. Het klinkt niet Grieks en het klinkt niet Hebreeuws zoals we dat vandaag willen. In ieder geval hebben we een indicatie van hoe Mozes' naam oorspronkelijk in Hebreeuws klonk. Overigens is Mozes een Egyptische naam die 'uit het water getrokken' betekent (Ex 2.10). Moüy is Egyptisch voor water. מַשְׂיָה ('masjá') is het Hebreeuwse Werkwoord 'uittrekken' - 'voortbrengen' in Egyptisch. Aangezien in Egypte alles uit water voortkomt is de naam daarmee al compleet. Maar er kan iets aan vast, zoals in de naam van farao Toet Mosis. Mozes. Heel toepasselijk voor iemand die Israël door het water uit Egypte gaat doen trekken.

Taal is nog wat anders dan schrift. Sta even stil bij de bevreemdende gedachte dat Mozes' boeken en

zelfs de tien geboden oorspronkelijk in Egyptische letters zijn geschreven. Rond 1500 vC gebruikte Israël een *Egyptisch Kanaänitisch alfabet* dat vandaag Proto Semitisch wordt genoemd. Vijfhonderd jaar later hebben de Feniciërs de macht overgenomen en gebruikt David het *Fenicisch alfabet*. Je vindt het tot de laatste eeuwen voor Christus terug op munten. Rond het begin van de jaartelling vormen zich de huidige letters. Gekrabbeld op alledaagse voorwerpen of netjes verzorgd zoals op de rollen van de Essénen van Qumran.

Hieronder zie je de tekst van Exodus 23.2 ontwikkelen van Proto Semitisch naar Fenicisch naar het huidige schrift:

T O R L M N B B N R H A E N E T A L
 א ל א ג ז א ז א ב א א א א א א
 לא תהיה אחרי רבים לרעת
 לא תהיה אחרי רבים לרעת

א ל א ג ז א ז א ב א א א א א א
 לא תהיה אחרי רבים לרעת